

Yttrande över SOU 2023:31

Framtidens yrkeshögskola

Regeringskansliets diarienummer: U2023/02078.

Inledning

Skolinspektionen har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet "Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar". Skolinspektionen bedömer att förslagen generellt sett inte berör vår verksamhet. Däremot finns flera förslag inom områden som Skolinspektionen har närliggande erfarenheter av.

Skolinspektionen vill också ta tillfället i akt att påminna om de likheter som finns i uppdragen mellan Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) och Skolinspektionen. Båda myndigheterna har i uppdrag att genomföra både tillsyn och kvalitetsgranskning. Skolinspektionen har goda erfarenheter av de effekter som kvalitetsgranskning har haft på de verksamheter som har varit föremål för granskning under de aktuella åren. Skolinspektionen tror att kvalitetsgranskning på motsvarande sätt har god effekt på kvaliteten i de verksamheter som MYH kvalitetsgranskar. Skolinspektionen anser att kvalitetsgranskning är ett viktigt komplement till den tillsyn som båda myndigheterna bedriver. Skolinspektionen anser också att det är positivt att det inom statsförvaltningen finns en likhet mellan skolmyndigheternas uppdrag och inspektionsverktyg för respektive myndighets ansvarsområde.

6.12.2 Förslag om LIA i framtidens yrkeshögskola

Om utredningens förslag om att alla utbildningar inom yrkeshögskolan (YH) om 100 YH-poäng eller mer som huvudregel ska innehålla minst en fjärdedel lärande i arbete (LIA) ska infrias, vill Skolinspektionen framföra följande närliggande erfarenheter som kan komma att bli en flaskhals.

I flera granskningar av gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning (komvux) har Skolinspektionen sett att elever inte får tillgång till arbetsplatsförlagt lärande (APL) på det sätt som är tänkt utifrån styrdokumentet.¹ Skolinspektionens samlade erfarenheter från dessa

¹ Skolinspektionen (2019). *Undervisning i yrkesämnena djur och ellära*; Skolinspektionen (2019). *Yrkesinriktad kommunal vuxenutbildning på entreprenad – huvudmännens uppföljning av kvalitet*; Skolinspektionen (2017). *Helhet i utbildningen på gymnasiets yrkesprogram*.

granskningar visar att det i flera fall handlar om brist på kvalificerade APL-platser, att platserna inte alltid matchar innehållet i specifika kurser och/eller brist på utbildade handledare.

I utredningen beskrivs att ungefär 12 procent av de YH-utbildningar med 100 YH-poäng eller mer som startade 2022 inte når upp till 25 procent LIA. Det är därför rimligt att anta att utredningens förslag skulle innebära att arbetslivet får ökade kostnader när de erbjuder fler LIA-platser åt studerande inom YH, vilket också beskrivs i utredningen. Men frågan om svårigheter att hitta kvalificerade LIA-platser som matchar innehållet i utbildningsplan och/eller kursplan såväl som att få tillgång till ett tillräckligt antal utbildade handledare diskuteras och problematiseras inte nämnvärt. Även om APL och LIA inte är identiska till utformning och innehåll, finns flera delar av arbetslivet där dessa överlappar – vad gäller både arbetsplatser och handledare. Skolinspektionen anser att det är rimligt att anta att YH möter motsvarande svårigheter med LIA, som gymnasieskolan och komvux möter med APL.

8.10 Förslag om tydligare prövning av utbildningsanordnare

Som nämns i utredningen prövar Skolinspektionen lämplighet och insikt hos ägar- och ledningskretsen hos enskilda huvudmän, liksom enskilda huvudmäns ekonomiska förutsättningar att bedriva skolverksamhet. Skolinspektionen prövar detta vid ansökan om godkännande som huvudman och vid tillsyn av pågående skolverksamhet. Genom lagstiftningen har Skolinspektionen verktyg för att agera mot oseriösa aktörer som brister i insikt, lämplighet eller ekonomiska förutsättningar.

Skolinspektionens ägar- och ledningsprövning respektive prövning av ekonomiska förutsättningar omfattar visserligen inte utbildningsanordnare som har betygsrätt eller bedriver utbildning på entreprenad inom komvux. Dessa utbildningsformer får anses ligga närmare YH än grundskola och gymnasium, men Skolinspektionen vill ändå lyfta fram vikten av ägar- och ledningsprövning samt prövning av ekonomiska förutsättningar och de erfarenheter och mönster som Skolinspektionen samlat efter några år med ägar- och ledningsprövning och prövning av ekonomiska förutsättningar. Det största antalet brister har myndigheten sett vad gäller ekonomiska förutsättningar och framförallt inom tillståndsprövningen, det vill säga vid ansökningar om godkännande som huvudman.² En vanlig orsak till att en ansökan om att starta ny skola

² Skolinspektionen (2023). *Årsrapport 2022 – erfarenheter från inspektion.*; Skolinspektionen (2022). *Skolinspektionens årsrapport 2021 – påfrestningar riktar ljuset mot huvudmannens ansvarstagande.*

avslås är att den sökande inte har kunnat visa att skolan kommer att få tillräckligt många elever för att verksamheten ska kunna bedrivas på lång sikt. Sökanden har då inte visat att den enskilde har ekonomiska förutsättningar.³

Hos merparten av befintliga huvudmän för fristående skolor som har genomgått en ägar- och ledningsprövning har Skolinspektionen under 2022 inte funnit några brister när det gäller insikt och lämplighet hos ägar- och ledningskretsen. Men i ett antal fall har brister framkommit gällande lämplighet hos vissa huvudmäns ägar- och ledningskretsar, som har varit allvarliga och lett till beslut om återkallande av huvudmännens godkännande och att skolorna har stängts.⁴

Utredningen har inte funnit några uppgifter om, eller i vilken utsträckning, det har förekommit oseriösa aktörer som bedriver yrkeshögskoleutbildning.⁵ I utredningen nämns också att anordnarnas förmåga att långsiktigt bedriva utbildningar inte är lika avgörande inom YH som inom skolan, då grunden är att utbildningar byts ut med efterfrågan och att tillstånden är tidsbegränsade.⁶ Utifrån Skolinspektionens erfarenheter av ägar- och ledningsprövning respektive prövning av ekonomiska förutsättningar är det svårt att se att anordnare som ansöker om att bedriva yrkeshögskoleutbildning skulle skilja sig så markant mot enskilda aktörer som ansöker om godkännande som huvudman. Det faktum att tillstånden är tidsbegränsade kan rimligen inte utgöra ett tillräckligt skydd mot oseriösa aktörer och mot missbruk i välfärdssystemen.

Vidare bedömer utredningen att MYH bör fortsätta att förenkla processerna vid ansökan.⁷ Utredningen beskriver att det bör räcka med uppdaterade uppgifter om antalet sökande, avsiktsförklaring och eventuella justeringar i utbildningsplanen för utbildningsanordnare som ansöker om nya utbildningsomgångar för en redan beviljad och pågående utbildning.⁸ Skolinspektionen noterar att tidsbegränsning av tillstånd framförs som ett viktigt skäl för att oseriösa aktörer och missbruk i välfärdssystemen ska hållas borta från YH-systemet (i förslag 8.10), men noterar samtidigt att prövning av anordnarens ekonomiska förutsättningar inte omfattar de anordnare som ansöker om nya utbildningsomgångar för en redan beviljad och pågående utbildning (enligt "utredningens bedömning" 7.8.1). Frågan

³ Skolinspektionen (2022). *Beslut om att starta eller utöka skola – statistik läsåret 2023/24*.

⁴ Skolinspektionen (2023). *Årsrapport 2022 – erfarenheter från inspektion*. s. 9.

⁵ s. 195.

⁶ s. 202-206.

⁷ Se utredningens bedömning, 7.8.1 om att "Fortsätt att förenkla processerna vid ansökan". s. 190.

⁸ s. 190.

är då hur tidsbegränsning av tillstånd verkar skyddande när det kommer till anordnare som ansöker om nya utbildningsomgångar för en redan beviljad och pågående utbildning.

Skolinspektionen vill kommentera avsnitt 8.6 olika system för godkännande av anordnare inom andra utbildningsformer

Skolinspektionen har noterat att den beskrivning som utredningen gör av Skolinspektionens arbete med prövning av ekonomiska förutsättningar är relativt kort och saknar innehåll om det långsiktiga perspektivet och om verksamheten visar ett underskott.⁹ Därför vill Skolinspektionen särskilt påminna om att det bara är godtagbart att en verksamhet visar ett underskott om det finns fonderade eller andra medel, exempelvis en bankgaranti, som är tillgängliga för att hantera underskottet.¹⁰ Fonderade medel är helt centralt eftersom det kan vara acceptabelt med enstaka förlustår men över tid bör huvudmannen redovisa positiva resultat eller ha fonderade medel för att säkerställa stabilitet för eleverna och undvika plötslig nedläggning på grund av konkurs.¹¹ Det ska finnas en finansiell stabilitet och huvudmannen ska inte vara på ekonomiskt obestånd.

I ärendets slutliga handläggning har följande personer deltagit: Ställföreträdande chefsjurist Jonas Hedström, avdelningschef Anna Sellin, enhetschef Maria Nyman, verksamhetsutvecklare Johan Asp och jurist Kajsa Borgmalm.

Torun Rudin
Stabschef

Anna Säfström
Föredragande, utredare

⁹ s. 196-200.

¹⁰ Lagrådsremiss (2018-01-11). *Ökade tillståndskrav inom socialtjänsten och skolväsendet*, s. 55.

¹¹ Proposition 2017/18:158. *Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden* (2018-03-20), s. 50-51.